

## ВАЛЕРІАНА ЛІКАРСЬКА

Корнієвський Ю. І., Корнієвська В. Г., Панченко С. В.

*Запорізький державний медичний університет, м. Запоріжжя, Україна*

Валеріана – загальноновизнана лікарська рослина, рослинний фітотранквілізатор з помірною фармакологічною дією. У цьому її недолік і перевага. Вона може бути особливо корисною при хронічних захворюваннях, що вимагають тривалої седативної дії. Препарати валеріани практично не викликають побічних явищ. До седативних препаратів відносяться речовини різної природи, насамперед препарати рослинного походження. Кращим рослинним фітотранквілізатором є валеріана. У XVIII столітті валеріана була включена в усі європейські фармакопеї. До особливостей валеріани та її препаратів відносяться хороша переносимість та відсутність побічних ефектів, що дозволяє широко використовувати в медичній практиці, особливо для лікування геріатричних хворих. Потреба на сировину та лікарські засоби валеріани постійно зростає. Деякі лікарські препарати валеріани заслуговують уваги тільки в історичному аспекті, а ряд інших з сучасними клінічними поглядами, особливо багатокомпонентні фітокомпозиції з валеріаною, можуть бути використані в більшості випадків для лікування. Складність сучасного процесу створення лікарських засобів полягає в тому, що інтенсивний пошук екстрагентів не приводить до одержання фармакологічно активних речовин валеріани в нативному стані.

Водночас відкриття валепотриатів у складі валеріани відкрило нову сторінку в розробці нових вискоєфективних нейротропних засобів. Найбільш дієвим представляється комбіноване застосування валеріани, зокрема у складі багатокомпонентних зборів. Наведені в них разові дози і кількість прийомів на добу не є строго обов'язковими і можуть змінюватися залежно від клінічного перебігу захворювання, індивідуальних особливостей організму, віку хворого. Як правило, фітопрепарати вживають за 15-30 хвилин до їжі, якщо немає інших вказівок лікаря. Водні витяги (настої, відвари) мають невеликий термін зберігання, тому краще всього готувати їх щодня.

Важко писати про рослину, яка є об'єктом наукових досліджень кафедри фармакогнозії, фармакології та ботаніки ЗДМУ протягом 49 років – валеріану лікарську. З нею не може зрівнятися ні одна інша рослина за своєю інформативністю. Вивчення валеріани розпочалося з робіт: К. Є. Корещук (1969), Ю. І. Корнієвського (1973), А. С. Рибальченко (1975), С. Д. Тржецинського (1987), М. С. Фурси (1989), В. Г. Корнієвської (2002), П. Ю. Шкроботька (2011), С. В. Панченко (2014).

Результатами науково-дослідницької роботи (1967-2016) стали захищені авторами 7 дисертацій; підготовлені та надруковані 17 монографій, 5 інформаційних листів про нововведення в систему охорони здоров'я України, 1 патент на корисну модель №77630 та МКЯ (методики контролю якості) лікарського засобу *Валеріани Гросгейма корені* та 450 статей. Незважаючи на багаторічні дослідження біології росту та розвитку, введення в культуру, хімічного складу, розробки методів аналізу сировини та препаратів, валеріана лікарська залишається вивченою недостатньо із-за її надзвичайної поліморфності. Валеріана зростає по всій Земній кулі і нараховує 250 видів. В Україні розповсюджені 13 видів, які входять у збірний видовий цикл *Valeriana officinalis* L. s. l. Із них валеріана Гросгейма – *Valeriana grossheimii* Worosch., в. бузинолиста – *V. sambucifolia* Mikan, в. горбкова – *V. collina* Wallr., в. бульбиста – *V. tuberosa* L., в. дводомна – *V. dioica* L., в. цілолиста – *V. simplicifolia* Kabath., в. трикрила – *V. tripteris* L., в. трансільванська – *V. transsylvanica* Schur, в. висока – *V. exaltata* Mikan, в. російська – *V. rossica* P. Smirn., в. донська – *V. tanaitica* Worosch., в. блискуча – *V. nitida* Kr., в. пагононосна – *V. stolonifera* Czern.